

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Шамшоди Чамшед дар мавзӯи «Аз таърихи эҷоди «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айнӣ (дар асоси матнҳои чопии асар)» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D020500 – Филология

«Ёддоштҳо»-и Садриддин Айнӣ, ки дар охири солҳои 40-уми асри гузашта қисмҳои якуму дуум ва то соли 1954 қисмҳои сеюм ва чорум рӯи чоп омаданд, таваҷҷуҳи донишмандон ва оммаи хонандагонро ба худ ҷиддан ҷалб намуд. Дар муддати кӯтоҳ асар шуҳрати ҷаҳонӣ касб карда, олимон ба таҳқиқи ин асар пардохтанд ва барҳақ «Ёддоштҳо»-ро яке аз асарҳои нахустини тарҷумаиҳолӣ дар адабиёти халқҳои Осиёи Миёна номидаанд, ки дар он анъанаи ёддоштнависи адибони классикии тоҷик ва нависандаи барҷастаи рус Горкий равшан эҳсос мешавад. Пас аз нашри «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айнӣ таваҷҷуҳи нависандагон ба навиштани асари ёддошти зиёд гардид. Ҷамчунин таърихи эҷод, мазмуну мундариҷа, забон, услуби баён ва паҳлуҳои дигари асар диққати аҳли илмро дар давоми солҳои зиёд ҷалб карда меояд ва яке аз масъалаҳои тадқиқоталаб таваҷҷуҳ ба таърихи матнҳои чопии асар мебошад, ки Шамшоди Чамшед таърихи эҷоди онро дар асоси матнҳои чопӣ басо муфассал мавриди таҳлилу таҳлилу таҳқиқ қарор додааст.

Чунонки аз автореферат бармеояд, масъалаи аввалине, ки муҳаққиқ ба он рӯ меоварад, масъалаи нишон додани такмили сохторӣ ва бандубасти «Ёддоштҳо» мебошад. Дар боби аввал ба таври иҷмолий таърихи омӯхта шудани асарҳои устод Айнӣ аз лиҳози матншиносӣ баррасӣ гардидааст. Нишон дода шудааст, ки ҳарчанд дар баъзе тадқиқот роҷеъ ба таърихи таълифи «Ёддоштҳо» суҳан равад, аммо ҷузъӣ ва номукамал мебошанд. Аз ин ҷиҳат таҳқиқоти мазкур ягона пажӯҳиши мукаммали илмӣ маҳсуб меёбад.

Аз ин боб хонанда оид ба тартиби кори муаллиф ва такмили сохтори асар маълумот мегирад. «Ёддоштҳо» нахуст дар маҷаллаи «Шарқи сурх» соли 1948-1954 пайдарпай нашр гардида, дар баробар ин барои нашри алоҳида дар шакли китоб аз ҷониби нависанда таҳрир ва таҳия гардидааст. Тавре дар фишурдаи диссертатсия дар шкли диаграмма оварда шудааст, асар дар нашрҳои маҷаллавӣ 111 боб ва дар нашрҳои баъдӣ фарогирии 146 боб мебошад. Таҳриру тағйироти минбаъда инкишофи шаклию мазмунии асарро таъмин намудааст.

Ҷамчунин Шамшоди Чамшед ба таҳриру такмили мундариҷаи асар таваҷҷуҳ намуда, бо мисолҳои ҷолиб ин қисмати корро таҳлилу баррасӣ

намудааст. Муаллифи диссертатсия дар ин бора сухан ронда қайд мекунад, ки равшанбаёнӣ ва дақиқназарӣ дар таҳрири устод Айнӣ сифати айнӣ ва доимӣ буда, барои ифодаи дақиқ ва равшании фикр ёрӣ мерасонад. Ҳамин аст, ки дар нашрҳои китобии «Ёддоштҳо» воқеаҳо хубтар тафсил ёфта, боиси амиқрафти фикри хонанда мешавад (автореферат, с.13).

Дар ҳамин боб муҳаққиқ ба таҳлили порчаҳои шеърӣ асар пардохта, ба кадом андоза тағйир ёфтани шеърҳо гоҳи таҳрири асар шарҳ додааст. Аз ин қисмати кор бармеояд, ки дар асар жанрҳои гуногуни шеърӣ истифода гардида, як қисми онҳо дар матнҳои китобӣ илова гардидаанд. Муҳаққиқ бамаврид шеърҳои “Ёддоштҳо”-ро ба қисмҳо ҷудо намуда, муайян кардааст, ки агар дар нашрҳои маҷаллавӣ 341 байт истифода гардида бошад, матни китобӣ 363 байтро фаро гирифтааст.

Муҳаққиқ аз баррасии боби аввал хулосаҳои худро ҷамъбаст карда, менависад: “Тағйирот ва иловаҳои минбаъдаи нависанда ба такмили сохтори «Ёддоштҳо» таъсири мусбат расонида, боиси боз ҳам такмил ёфтани мундариҷаи асар гардидаанд” (автореферат, с.17).

Боби дуюми диссертатсия, ки «Тағйироти шаклии матн ва масъалаҳои ҷопи илмӣ «Ёддоштҳо» номида шудааст, тағйироти забонию услубии асар баррасӣ гардида, дар асоси таҳлили ҷилдҳои шашум ва ҳафтуми Куллийи 15 – ҷилда зарурати ҷопи илмӣ асар масъалагузорӣ гардидааст. Муҳаққиқ ин ҷо кӯшидааст, ки то хурдтарин тағйироти забонию услубиро баррасӣ намояд. Агар қисме аз тағйироти пешомада ҳангоми ҷоп рух дода бошанд, қисми бештаре, ки дар нашрҳои алоҳида дида мешаванд, ба ифодаи пурра ва мушаххаси мазмуни матн мусоидат карда, гувоҳи таваҷҷуҳи нависанда ба нозуктарин тобишҳои забонӣ ва услубии баён мебошанд.

Ҳамчунин муҳаққиқ тавонистааст, ки ҳусну қубҳи матни куллийи “Ёддоштҳо”-ро бо баррасии қиёсӣ нишон диҳад. Зимни баррасӣ нишон додааст, ки дар матни Куллийи ислоҳи ғалатҳои зиёди каллимаву таркибот ва ҷумлаҳои алоҳида мушоҳида мешавад. Бо вучуди ин, баъзе норасоӣҳо ошкор карда, дар нашрҳои минбаъда ба назар гирифтани онҳо таъкид доштааст ва ба вучуд овардани матни илмӣ «Ёддоштҳо»-ро дастоварди муносибе дар айнишини тоҷик ҳисобидааст.

Хулосаҳои автореферат илман асоснок буда, муҳтавои асосии диссертатсияро баён мекунад.

Ҳамин тариқ, тадқиқоти Шамшоди Ҷамшедро метавон таҳқиқи мукаммали илмӣ анҷомёфта номид. Натиҷаҳои диссертатсия метавонад

дар таҳқиқи минбаъдаи осори насрӣ ва диди эстетикиву маҳорати нигорандагӣ, инчунин сабки фардии нависанда ёрии амалӣ расонад.

Сарфи назар аз арзиши баланди илмиву амалӣ доштан дар автореферат баъзе норасоихо ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати кор аст. Аз ҷумла:

1. Бо вучуди муваффақиятҳои зиёди дар таҳқиқот ба зухур расида, ки қаблан ишора гардид, дар автореферати диссертатсия баъзе ғалатҳои техникиву имлоӣ ва харобии мантиқии ҷумлаҳо ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба сифати кор меафзояд.
2. Дар автореферат роҷеъ ба қорҳои дар заминаи назария ва амалияи матншиносӣ анҷомдодаи бархе адабпажӯҳои кишварҳои ҳамзабон, бахусус Эрону Афғонистон, ки моҳиятан хеле судманданд, ишорае наҷафтааст.

Ин камбудиву нуқсонҳо ҷузъӣ буда, арзиши илмии таҳқиқотро ба ҳеч ваҷҳ кам намекунад.

Хулоса, автореферати диссертатсияи Шамшоди Ҷамшед дар мавзӯи «Аз таърихи эҷоди «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айнӣ (дар асоси матнҳои ҷопии асар)» дар маҷмӯъ қори аз нигоҳи илмӣ мукамал буда, ба талаботи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавоб дода метавонад ва муаллифи рисола ба дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D020500 – Филология сазовор мебошад.

Доктори илмҳои филологӣ, профессори
кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи
давлатии Бохтар ба номи
Носири Хусрав:

Тағоймуродов Р.Ҳ.

Имзои Р.Ҳ. Тағоймуродовро тасдиқ мекунам:
Сардори шуъбаи кадрҳои
ДДБ ба номи Носири Хусрав:

Шукурзода Ҷ.А.

Нишонӣ: 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Бохтар, ДДБ ба номи Носири Хусрав
Тел: (832 22) 2-45-20; (+992) 904105522
E-mail: ktsu78@mail.ru

“ 3 ” марти соли 2021.